

روان‌شناسی اجتماعی

(ویراست دوم)

محمد رضا سالاری فر

و همکاران

پاییز ۱۳۹۳

بسم الله الرحمن الرحيم

علوم انسانی در حکم مجموعه قواعد تنظیم حیات انسان در بخش نرم‌افزاری فرهنگ و تمدن بشری، علوم و معارفی است که به صورت روش‌مند از رفتارها، باورها، نگرش‌ها، احساسات و همه پدیده‌های انسانی معنادار بحث می‌کند و از مصادیق یقینی آن فلسفه، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم تربیتی، علوم اقتصادی، علوم سیاسی، مدیریت و حقوق است.

تحول در حوزه‌های علمی، به‌ویژه در علوم انسانی از فرازهای مورد تأکید حضرت امام خمینی (ره) و مطالبات جدی رهبر معظم انقلاب (مدظله) به‌ویژه در سال‌های اخیر است. اهمیت این تحول، ریشه در مطالعات علوم انسانی و نیازهای مترتب بر آن، به‌ویژه رشد و توسعه شتابان دانش و فرهنگ در عرصه جهانی دارد؛ زیرا در آن، از یک‌سو انسان، به عنوان اشرف مخلوقات و از دیگر سو روابط او با دیگران در عرصه بشری مطرح است و از این جهت این علوم بر علوم دیگر تقدم دارد. به‌واقع، رسالت مهم و اساسی این علم، ساختن انسان، پرورش شخصیت و توجه به شأن وجودی او و یک نگاه، رساندن او به سرمنزله مقصود و هدایت به سوی مرتبه انسان کامل است.

ایران اسلامی از بنیان‌های تمدنی غنی و توانمندی‌های فراوانی در درون و برون محیط‌های دانشگاهی و حوزه‌های علمی برخوردار است و از این جهت، بستری مهیا برای ورود به عرصه‌های علمی و تولید دانش بومی در حوزه‌های علوم انسانی فراهم است. به‌پشتوانه چنین میراث گران‌قدری، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) با حمایت مالی معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری که رسالت و تکلیف اصلی آن تلاش برای تعمیق و گسترش علوم، معارف و ارزش‌های انسانی اسلامی و تطابق هرچه بیشتر رشته‌ها و درس‌های دانشگاهی با نیازهای جامعه و کاربردی کردن

آنها و تحول در ارتقای علوم انسانی با تقویت جایگاه و منزلت این علم است، زمینه‌های چاپ این اثر را فراهم آورده است.

از استادان، فرهیختگان و صاحب‌نظران ارجمند می‌خواهیم تا با همکاری و راهنمایی‌های ارزشمند خود این معاونت را در جهت نقد کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه علمی یاری فرمایند.

معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

فهرست مطالب

۱	مقدمه ویراست جدید
۳	فصل اول: روان‌شناسی اجتماعی در یک نگاه
۳	مقدمه
۴	۱. تعریف و جایگاه روان‌شناسی اجتماعی
۵	ارتباط روان‌شناسی اجتماعی با رشته‌های علمی نزدیک
۷	۲. تاریخچه روان‌شناسی اجتماعی
۸	۱-۲. روان‌شناسی اجتماعی در آثار فیلسوفان مسلمان
۱۳	۲-۲. روان‌شناسی اجتماعی در غرب
۱۴	روان‌شناسی اجتماعی بعد از علمی شدن
۱۸	۳. روش‌های تحقیق در روان‌شناسی اجتماعی
۱۸	۱-۳. روش تحقیق آزمایشی
۲۱	۲-۳. روش تحقیق میدانی
۲۱	۳-۳. روش تحقیق زمینه‌یابی
۲۳	○ خلاصه فصل
۲۴	○ سؤالات فصل
۲۵	○ اندیشه کنید
۲۷	فصل دوم: ادراک اجتماعی
۲۷	مقدمه
۲۸	۱. ارتباط غیر کلامی
۲۹	۱-۱. راه‌های اساسی ارتباط غیر کلامی
۳۶	۲-۱. ارتباط غیر کلامی در منابع اسلامی
۳۸	۳-۱. مطالعات میان‌فرهنگی درباره ارتباط غیر کلامی

۴۱	۴-۱. تفاوت‌های فردی در استفاده از علائم غیر کلامی
۴۲	۵-۱. جنسیت و ارتباط غیر کلامی
۴۳	۲. اسناد
۴۴	۱-۲. نظریه‌های اسناد
۵۱	۲-۲. منابع اساسی خطا در اسناد
۵۲	بحث ویژه: نقش ایمان در اسناد؛ «جهت‌گیری به نفع افراد جامعه»
۵۷	بحث ویژه: اسناد موفقیت به خداوند
۵۹	۳. برداشت
۵۹	۱-۳. مواد خام نخستین برداشت
۶۲	۲-۳. شکل‌گیری برداشت‌های نخستین
۶۳	○ خلاصه فصل
۶۴	○ سؤالات فصل
۶۵	○ اندیشه کنید

۶۷ فصل سوم: شناخت اجتماعی

۶۷	مقدمه
۶۸	۱. طرح‌های ذهنی
۶۹	۱-۱. اهمیت طرح‌های ذهنی
۷۱	۲-۱. انواع طرح‌های ذهنی
۷۳	۲. میانبرهای ذهنی
۷۴	۱-۲. قاعده اکتشافی همانندی
۷۶	۲-۲. قاعده اکتشافی دسترس‌پذیری
۷۸	۳. منابع خطا در شناخت اجتماعی
۷۹	۱-۳. خطای برنامه‌ریزی
۸۰	۲-۳. تفکر سحری
۸۱	۳-۳. تفکر بیش از حد در باب یک موضوع
۸۲	۴-۳. تفکر درباره عکس واقعیت
۸۳	○ خلاصه فصل
۸۳	○ سؤالات فصل
۸۴	○ اندیشه کنید

۸۵ فصل چهارم: خود اجتماعی

۸۵	مقدمه
۸۵	۱. خود اجتماعی در میراث علمی و دینی

۸۸	۲. خودپنداره
۸۸	۱-۲. تعریف خودپنداره
۸۸	۲-۲. منابع خودپنداره
۹۰	۳-۲. انسجام در خودپنداره
۹۲	۳. حرمت خود
۹۲	۱-۳. تعریف «حرمت خود»
۹۳	۲-۳. منابع حرمت خود
۹۴	۳-۳. راه‌های دفاع از حرمت خود
۹۸	۴-۳. جنسیت و حرمت خود
۹۸	۵-۳. آیا حرمت خودبالاتر همیشه خوب است؟
۹۹	۳-۶. تأثیر جهت‌گیری‌های فرهنگی در خودپنداره و حرمت خود
۱۰۰	بحث ویژه: اخلاق و حرمت خود
۱۰۲	۴. خودنمایان‌سازی
۱۰۵	○ خلاصه فصل
۱۰۷	○ سؤالات فصل
۱۰۷	○ اندیشه کنید
۱۰۹	فصل پنجم: نگرش
۱۰۹	مقدمه
۱۱۰	۱. تعریف و اهمیت نگرش
۱۱۰	۱-۱. تعریف نگرش
۱۱۰	۲-۱. ویژگی‌های نگرش
۱۱۲	بحث ویژه: آیا ایمان دینی، نوعی نگرش است؟
۱۱۴	۳-۱. مفاهیم مرتبط با نگرش
۱۱۵	۴-۱. انواع نگرش
۱۱۷	۵-۱. کارکردهای نگرش
۱۱۸	۲. عوامل مؤثر در تکوین نگرش
۱۱۸	۱-۲. عوامل شناختی
۱۲۱	۲-۲. منابع انگیزشی
۱۲۲	۳-۲. منابع ژنتیک (وراثت)
۱۲۳	بحث ویژه: تکوین نگرش در فرهنگ اسلامی و تغییر آن
۱۲۶	۳. نگرش و رفتار
۱۳۰	بحث ویژه: رابطه نگرش ایمانی با رفتار
۱۳۲	۴. تغییر نگرش

۱۳۲	۱-۴. تغییر نگرش‌های دیگران (اثر متقاعدسازی)
۱۳۶	۲-۴. تغییر در نگرش‌های خود (ناهماهنگی شناختی)
۱۴۳	۳-۴. ناکامی در تغییر نگرش‌ها
۱۴۴	۵. سنجش نگرش
۱۴۶	○ خلاصه فصل
۱۴۸	○ سؤالات فصل
۱۴۸	○ اندیشه کنید

فصل ششم: پیشداوری

۱۴۹	مقدمه
۱۵۰	۱. مفهوم پیشداوری و انواع آن
۱۵۰	۱-۱. ماهیت پیشداوری، تصورات قالبی و تبعیض
۱۵۱	۲-۱. انواع پیشداوری
۱۵۶	۳-۱. روی آورد تعالیم اسلام به پیشداوری جنسی
۱۶۱	۴-۱. انواع تبعیض
۱۶۲	۲. ریشه‌ها و خاستگاه پیشداوری
۱۶۳	۱-۲. خاستگاه شناختی پیشداوری
۱۶۶	بحث ویژه: موانع شناختی در روابط بین فردی و گروهی از دیدگاه اسلام
۱۶۹	۲-۲. خاستگاه اجتماعی پیشداوری
۱۷۲	۳-۲. خاستگاه انگیزشی پیشداوری
۱۷۳	۳. راه‌های مقابله با پیشداوری
۱۷۳	۱-۳. راه‌های شناختی
۱۷۷	۲-۳. راه‌های رفتاری
۱۷۹	۳-۳. شیوه‌های اسلام در مقابله با پیشداوری
۱۸۶	○ خلاصه فصل
۱۸۷	○ سؤالات فصل
۱۸۸	○ اندیشه کنید

فصل هفتم: جاذبه میان فردی

۱۸۹	مقدمه
۱۹۰	عوامل و زمینه‌های جاذبه میان فردی
۱۹۱	۱. عوامل و زمینه‌های درونی
۱۹۳	۲-۱. ابراز عواطف مثبت هنگام برخورد
۱۹۸	بحث ویژه: عوامل درونی جاذبه در متون اسلامی

۲۰۲	۳-۱. شایستگی و خصوصیات شخصی مثبت
۲۰۵	۲. عوامل و زمینه‌های بیرونی
۲۰۵	۱-۲. همجواری
۲۰۸	بحث ویژه: مشوق‌های همجواری در متون اسلامی
۲۱۰	۲-۲. ویژگی‌های ظاهری
۲۱۵	بحث ویژه: آراستگی ظاهری در متون اسلامی
۲۱۶	۳-۲. پیشگیری از آفات دوستی
۲۱۸	۳. عوامل و زمینه‌های تعاملی
۲۱۸	۱-۳. مشابهت در نگرش
۲۲۳	۲-۳. مکمل بودن نیازها
۲۲۴	○ خلاصه فصل
۲۲۵	○ سؤالات فصل
۲۲۵	○ اندیشه کنید

۲۲۷	فصل هشتم: دوستی‌های نزدیک
۲۲۷	مقدمه
۲۲۷	۱. الگوی دلبستگی در خانواده
۲۳۱	۲. روابط میان خواهر و برادر
۲۳۲	۳. دوستی‌های نزدیک خارج از خانواده
۲۳۴	۴. دوستی و دلبستگی در خانواده در منابع اسلامی
۲۴۳	۵. تنهایی: زندگی بدون روابط نزدیک
۲۴۴	۱-۵. تنهایی چیست؟
۲۴۴	۲-۵. عوامل تنهایی
۲۴۷	۳-۵. راه‌های کاهش تنهایی
۲۴۸	بحث ویژه: عزلت یا مردم‌آمیزی در آموزه‌های دینی
۲۵۱	○ خلاصه فصل
۲۵۲	○ سؤالات فصل
۲۵۳	○ اندیشه کنید

۲۵۵	فصل نهم: پرخاشگری
۲۵۵	مقدمه
۲۵۵	۱. مفهوم و انواع پرخاشگری
۲۵۵	۱-۱. تعریف پرخاشگری
۲۵۶	۱-۲. انواع پرخاشگری

۲۵۶		بحث ویژه: بررسی رابطه مجازات با پرخاشگری و اهمیت مؤلفه قصد
۲۵۸		۲. دیدگاه‌های نظری درباره منشأ پرخاشگری
۲۵۹		۱-۲. دیدگاه ذاتی بودن پرخاشگری
۲۶۰		۲-۲. نظریه‌های زیست‌شناختی
۲۶۱		۳-۲. نظریه‌های کشاننده‌ای
۲۶۲		۴-۲. نظریه یادگیری اجتماعی
۲۶۲		۵-۲. نظریه‌های شناختی
۲۶۴		۳. برانگیزاننده‌های پرخاشگری
۲۶۴		۱-۳. ناکامی
۲۶۵		۲-۳. تحریک مستقیم
۲۶۶		۳-۳. خشونت رسانه‌ای
۲۶۷		۴-۳. عوامل شخصیتی
۲۶۸		۵-۳. سوگیری اسنادی خصمانه
۲۶۹		۴. شیوه‌های پیشگیری و مهار پرخاشگری
۲۶۹		۱-۴. راه‌های کاهش و مهار از دیدگاه روان‌شناسان
۲۷۳		۲-۴. دیدگاه اسلام در مهار پرخاشگری
۲۷۹		۳-۴. تفاوت‌های فرهنگی و نژادی در پرخاشگری
۲۸۲		○ خلاصه فصل
۲۸۲		○ سوالات فصل
۲۸۳		○ اندیشه کنید

فصل دهم: رفتار حمایتی

۲۸۵		مقدمه
۲۸۵		۱. مفهوم و مراحل رفتار حمایتی
۲۸۵		۱-۱. تعریف رفتار حمایتی
۲۸۷		۲-۱. مراحل بروز رفتار حمایتی
۲۹۰		۲. رفتار حمایتی از دیدگاه اسلام
۲۹۰		۱-۲. شیوه‌های شناختی
۲۹۴		۲-۲. شیوه‌های عاطفی
۲۹۵		۳-۲. شیوه‌های رفتاری
۲۹۵		۳. تبیین‌های نظری درباره عدم صدور رفتار حمایتی
۲۹۹		۴. عوامل و زمینه‌های رفتار حمایتی
۳۰۰		۱-۴. عوامل موقعیتی
۳۰۱		۲-۴. نقش الگوها در رفتار حمایتی

۳۰۲	۳-۴. ویژگی‌های شخصیتی کمک‌کنندگان
۳۰۴	۵. فرضیه‌های تبیین رفتار حمایتی
۳۰۴	۱-۵. فرضیه هم‌حسی - نوع دوستی
۳۰۴	۲-۵. الگوی تسکین حالت منفی
۳۰۵	۳-۵. فرضیه لذت هم‌حسی
۳۰۶	۴-۵. الگوی جبر ژنتیکی
۳۰۶	۶. انواع رفتار حمایتی از دیدگاه اسلام
۳۰۷	۱-۶. حمایت‌های مالی
۳۰۹	۲-۶. حمایت‌های عاطفی
۳۱۳	○ خلاصه فصل
۳۱۴	○ سؤالات فصل
۳۱۵	○ اندیشه کنید

فصل یازدهم: نفوذ اجتماعی

۳۱۷	مقدمه
۳۱۸	۱. هم‌نوایی (هم‌رنگی)
۳۲۱	۱-۱. چرا هم‌نوایی می‌کنیم؟
۳۲۲	۲-۱. عوامل مؤثر بر هم‌نوایی
۳۲۴	۳-۱. چرا گاهی هم‌نوایی نمی‌کنیم؟
۳۲۵	۴-۱. هم‌نوایی، مطلوب یا نامطلوب؟
۳۲۹	۵-۱. تأثیر اقلیت
۳۳۱	۲. متابعت (اجابت)
۳۳۱	۱-۲. اصول اساسی متابعت
۳۳۲	۲-۲. فتنون متابعت
۳۳۵	۳. اطاعت از مراجع قدرت
۳۳۶	عوامل اطاعت از مراجع قدرت
۳۴۰	○ خلاصه فصل
۳۴۱	○ سؤالات فصل
۳۴۲	○ اندیشه کنید

فصل دوازدهم: پویایی‌های گروه

۳۴۳	مقدمه
۳۴۳	۱. ماهیت و کارکرد گروه‌ها
۳۴۳	۱-۱. تعریف گروه

۳۴۴	۲-۱. چرا مردم به گروه‌ها ملحق می‌شوند؟
۳۴۵	۳-۱. کارکرد گروه‌ها چگونه است؟
۳۵۰	۴-۱. روی آورد اسلام به فعالیت گروهی
۳۵۵	۲. گروه‌ها و انجام وظیفه: مزایا و هزینه‌های کار با دیگران
۳۵۵	۱-۲. تسهیل اجتماعی: عمل در حضور دیگران
۳۶۱	۲-۲. کم‌کاری اجتماعی: بگذارید دیگران وظایف گروهی را انجام دهند
۳۶۴	۳. احساس بی‌طرفی و انصاف در گروه‌ها
۳۶۵	۱-۳. عوامل مؤثر بر داوری در باب انصاف
۳۶۶	۲-۳. روش‌های برخورد با بی‌انصافی
۳۶۷	بحث ویژه: واکنش‌های منفی به احساس بی‌انصافی
۳۶۸	۳-۳. روی آورد اسلام به عدالت و انصاف در گروه‌ها
۳۷۶	۴. تصمیم‌گیری در گروه‌ها
۳۷۶	۱-۴. فرایند تصمیم‌گیری
۳۷۷	۲-۴. ماهیت تصمیم‌های گروهی
۳۷۹	۳-۴. خطرهای احتمالی تصمیم‌های گروهی
۳۸۳	○ خلاصه فصل
۳۸۶	○ سؤالات فصل
۳۸۷	○ اندیشه کنید
۳۸۹	منابع و مآخذ
۳۹۷	نمایه‌ها
۳۹۷	نمایه اعلام
۴۰۳	نمایه موضوعات